

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ УКРАЇНИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-390-6-14>

ОБРАЗ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СПРОТИВІ 2014–2023 рр.

Думич А. М.

студентка IV курсу

*Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політик
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Війна в Україні породила багато актів як видимого, так і прихованого опору. Цивільні українці кинули виклик російським окупаційним силам і тисячами, здавалося б, незначних дій саботували її дії з тилу ворога. Війна відродила інтерес до концепцій і заходів, пов'язаних як із активним опором, так і спротивом інформаційним в межах т.зв. гібридної війни, котра триває з 2014-го року та набула ескалації у лютому 2022-го. У світових дослідженнях автори під концепцією опору розуміють організовані зусилля нації всього суспільства, що охоплюють повний спектр дій від ненасильницьких до насильницьких, очолюваних законно встановленим урядом (потенційно вигнаним/переміщеним або тінювим) для відновлення незалежності та автономії в межах своєї суверенної території, яка була повністю або частково окупована іноземною державою [1].

Інформаційний фронт «гібридної війни» розвертається відразу на декількох напрямках. Насамперед:

- 1) серед населення в зоні конфлікту;
- 2) серед населення країни, проти якої здійснюється агресія, територія якої не охоплена конфліктом;
- 3) серед громадян країни-агресора;
- 4) серед міжнародної спільноти.

Інформаційна складова є основою «гібридної війни», проте вона виконує не самостійну, а допоміжну роль, більшою мірою супроводжуючи військову фазу операції. До початку повномасштабного вторгнення на територію України, росія на території Донецької та Луганської областей розгорнула справжній інформаційний супротив, котрий проходив під гаслом «Вам не потрібна україністика», «Населення має право самостійно обирати мову спілкування».

Часто в основу культурної чи суспільної складової гібридної війни закладають культовий образ відомого діяча, при згадуванні котрого не виникає жодних сумнівів про настрій боротьби. 9 березня 2024-го року була 210-а річниця з дня народження українського письменника, класика української літератури, художника Тараса Шевченка. В ці драматичні дні національно-визвольної війни і відбиття агресії російської федерації знову йде мова про роль образу Тараса Шевченка в умовах війни. Інколи кажуть, що історія циклічна, тобто вона повторюється [2].

З початку повномасштабного вторгнення росії до України Шевченко набув ще більшої популярності серед українців. У березні минулого року мережею ширилась загальнонаціональна акція «Шевченко закликає, Україна перемагає!», яка покликана підняти український дух та волю до спротиву, мобілізувати як українців, так і весь світ на боротьбу з ворогом. Сотні відомих людей, політиків, лідерів громадської думки, військових, усі українці, читали шевченківське слово та надихалися ним. На плакатах Шевченка «переодягнули» із шапки й кожуха в сучасну військову форму. Нині його вважають захисником українського війська. У Києві відкрили виставку «Шевченко 4.5.0» [3]. На ній представили 20 плакатів Тараса Григоровича в нових алегоричних образах. Художниця Ірина Ільїнська на одному з них зобразила захист пам'ятника Шевченку в Харкові. У березні його обкладали мішками з піском, щоби вберегти від обстрілів.

Сьогодні слова Шевченка є частиною промов світових лідерів на підтримку України, від президента США Джо Байдена до колишнього президента США Білла Клінтона, генсека НАТО Єнса Столтенберга, голови Європарламенту Роберти Мецолі та багатьох інших [4].

Коли президент Володимир Путін відвідав Україну десять років тому, він продекламував чотири рядки із вірша народного поета Тараса Шевченка, щоб показати свою любов до співвітчизників-слов'ян і сусідів росії [5]. Напередодні повномасштабного вторгнення, Путін, після переговорів з президентом України, з великою помпою оголосив, що обидві країни відзначатимуть разом 200-річчя з дня народження Шевченка. Святування ж пам'яті поета, художника та письменника – такого ж шанованого в Україні, як Вільяма Шекспіра у Великій Британії – було відкинуто в тінь подіями у Криму, де російські війська захопили контроль над територією України. День, який мав продемонструвати єдність, підкреслив, наскільки віроломним виявився наш геополітичний сусід.

Для українців Тарас Шевченко займає незрівнянне місце в їхніх серцях та історії. Навіть в умовах гноблення його портрети прикрашали українські оселі, а його слова лунали в поколіннях. Незмінна спадщина Шевченка постає як потужний символ і джерело натхнення для українського опору. Його боротьбистські заклики, незважаючи на заслання та переслідування, голосно відгукуються в сучасному контексті.

Образ і творчість Тараса Шевченка використовувалися суспільством і владою задля досягнення певних, зокрема, ідеологічних завдань.

Починали це громадівці, які і стали творцями народницького образу Тараса Шевченка, знаного завдяки смушовому кожуху і шапці. Революція Гідності і російсько-українська війна, яка розпочалася 20 лютого 2014 року формують нове суспільне сприйняття образу Тараса Шевченка. Фактично, відбувається відхід від культу, створеного наприкінці XIX ст. і звичного у XX ст.

Шевченко відіграв особливу роль і під час Революції Гідності. Так, у лютому 2014-го на вулиці Грушевського в Києві художник під псевдонімом Соціопат створив графіті із зображенням Кобзаря-майданівця. Коли власник магазину вирішив витерти артефакт Революції зі стін будівлі, йому розгромили вітрину, і врешті графіті відновили. Поряд з Шевченком серед «Ікон Революції» також є образи Лесі Українки та Івана Франка.

Отже, аналізуючи творчість і образ Тараса Григоровича Шевченка, важливо підкреслити, що майже через 200 років після його народження українці звернулися до творів у своїй новітній боротьбі проти російської навали. Поетична творчість Шевченка посідає виняткове місце в житті українського народу. Шевченко був в Україні національним пророком у прямому розумінні цього слова. Його натхненні слова пробудили народ від летаргії, від млявої інерції, в яку він був занурений внаслідок програної боротьби за незалежність.

Аналіз використання образу в інформаційному просторі показав, що національний поет функціонує як всеохоплююча фігура. Сучасна ситуація в Україні спонукала українців відновити зв'язок з Тарасом, перечитавши його поезію. Криза, що триває, викликає ще одне тлумачення великого поета як єдиної національної постаті у світі – як богоподібної постаті, пророка, який розумів стосунки між завойовником і завойованими. Отже, на сьогодні, образ Тараса Шевченка використовують для нового трактування освітнього матеріалу (проводячи незвичайні уроки для дітей різних вікових груп), у науковій сфері – називаючи його іменем найпрестижнішу літературну премію та товариство, у військових подіях, започаткував серію плакатів, де Шевченко закликає до боротьби тощо, публікуючи малоформатні збірки віршів та називаючи бойові підрозділи іменем Тараса Шевченка. На його честь названо й кілька астрономічних об'єктів.

Література:

1. Боронь Олександр. Шевченкознавство на сучасному етапі. Шевченків світ. 2015. № 8. С. 20–27.
2. У Києві відкрилася виставка плакатів «Шевченко: 4.5.0» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3504148-u-kievi-vidkrilasa-vistavka-plakativ-sevcenko-450.html>.
3. Джо Байден у Раді цитує «Заповіт» Шевченка URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fRRYf7M-XWg>.